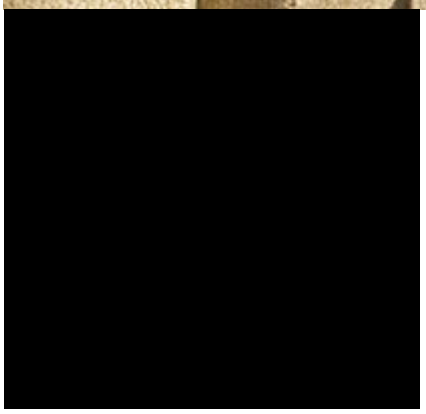
Publicat a *COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA* (https://www.arquitectes.cat)

© Joaquim Tarrasó

Darrerament s'ha estrenat el documental **EUROPAS BRASILIA**(1), un film dirigit per Carl Pontus Hjorthén, que tracta sobre la situació actual de **Häjllbo** [1], un dels barris de la perifèria de Göteborg. Situat al nord-est de la ciutat, va ser construït en la dècada dels 60. Eren els temps en els que Suècia vivia en el punt àlgid del seu progrés econòmic i social. Hjälbo representava la implantació d?un nou model. La ciutat ideal que havia de convertir-se en l?epicentre de la societat sueca, en el símbol de la seva fortalesa i el seu progrés. El projecte formava part del **programa del milió d?habitatges** promogut pel govern, que havia de pal·liar l?enorme dèficit d?habitatge que tot el país patia en aquell temps. Avui en dia uns 2,5 milions de ciutadans viuen en habitatges relacionats amb aquell programa (25% de la població).

Segons dades demogràfiques, als suburbis del nord-est de Göteborg hi viu quasi exclusivament població d?origen immigrant, en contraposició al centre i altres zones de la

ciutat on el percentatge és insignificant. A Göteborg, com a gran part del país, hi ha doncs un gran problema de **segregació**. Segons paraules de Hjorthén, un abisme. Hjällbo forma part de les anomenades àrees vulnerables(2), en termes de la policia sueca, que són aquelles àrees amb un índex elevat de criminalitat i exclusió social. De les 61 àrees catalogades com a vulnerables a tot el país l?any 2017, 60 formen part del programa del milió d?habitatges.

La pel·lícula segueix la trajectòria de Sagal Adan Husseini, una noia d?origen somali nascuda a la dècada dels anys 90 i que ha viscut tota la seva vida al barri, en té per tant un coneixement molt proper. La noia es el vehicle per una sèrie d?entrevistes a diferents especialistes en el camp de l?arquitectura i el planejament, la sociologia i l?economia que aporten diversitat de perspectives, contextualitzen i donen una visió històrica de la transformació del barri al llarg dels anys.

L'època d?expansió

La societat sueca es va modernitzar econòmicament i social en un període de creixement ininterromput que es va iniciar a la dècada dels 40 i va durar al voltant de 25 anys. El motor d?aquest desenvolupament econòmic van ser les exportacions, principalment de la indústria del sector de la enginyeria. En aquest context, Göteborg, seu d?empreses com VOLVO, SKF o d?algunes de les drassanes capdavanteres a nivell mundial de l?època, va ser una de les ciutats amb un creixement més elevat de tota Europa. Com a conseqüència d?aquesta expansió, es va iniciar un procés migratori d?arribada, tant des de les zones rurals del país com de més enllà de les fronteres. La ciutat creixia i necessitava acomodar els nouvinguts.

En contraposició al vigor econòmic, la ciutat presentava un greu dèficit d?habitatge. L?escala de la ciutat no es corresponia a la seva projecció. A més Göteborg es caracteritzava per tenir uns estàndards molt baixos d?habitatge, fins i tot a nivell europeu. La gent vivia en pisos foscos, humits i petits; sense aigua calenta i amb banys comunitaris. En resum, la ciutat estava massificada i calia construir-ne una de nova. En paraules de Torsten Henriksson, responsable de planejament de la ciutat de Göteborg (1955-1970) calia una Renovació Urbana radical, es proposaven enderrocar tot allò antic, erradicar la pobresa i la injustícia social per crear millors condicions per la indústria i la vida dels treballadors. A la nova ciutat, la segregació per renda estaria complertament prohibida.

Els grans programes

El 1964 es va instaurar el Comitè Governamental de Rehabilitació, per tal de definir les polítiques d?expansió urbanística que havien de representar una millora dels estàndards i permetre la implantació d?un nou model d?habitatge social. El ràpid desenvolupament urbanístic va portar el govern a recolzar les operacions a gran escala, la modernització de la indústria de la construcció, i en particular la de l?habitatge. L? època es caracteritza pels grans programes de reforma a nivell nacional. Aquests es van dur a terme amb tècniques de planejament relacionades amb anàlisi de sistemes inspirats en el racionalisme radical de les forces de defensa dels estats units(3).

Les grans empreses de construcció van prendre el control del mercat adoptant l?arquitectura funcionalista com a model, tot des de la perspectiva de l?enginyeria, veritable ànima de la transformació del país. Les empreses contractistes, no els arquitectes, van prendre el control d?aquesta transformació amb l?objectiu de trobar solucions que abaratissin els costos. El gran projecte de país d?aquest període va ser l?anomenat Programa del milió d?habitatges. Aquest planejava construir 1.000,000 d?habitatges en una dècada, del 1965-1974. Suècia en aquell temps es presentava com a líder mundial en la producció de d?habitatges, en pocs anys doncs el país va capgirar la situació i es van solucionar gran part dels dèficits que hi

havia en qüestió de qualitat de l?habitatge per adoptar un dels estàndards més alts de tota Europa.

La Brasília europea

En aquell context de bonança econòmica, Göteborg liderava el creixement a nivell nacional. La seva indústria i el seu port, el més important de tota la regió, feien possible imaginar un escenari en el que la ciutat es convertís en el motor de tota Escandinàvia. Calia doncs construir una nova ciutat, la ciutat ideal, una ciutat pensada per la classe mitja treballadora sueca. Polítics i arquitectes de l?època van viatjar al Brasil. La nova capital del País Sud-americà era el símbol de la híper modernitat, la ciutat moderna construïda al mig de la jungla, i a més en poc mes de tres anys. Així van decidir construir el nou Göteborg, el que anomenaren Hjällbo, la ciutat Nord-Est al mig dels boscos de les afores de la ciutat i per un màxim de 200.000 habitants tot seguint el mateix model.

Hjällbo havia de seguir els principis de la ciutat ideal pensada per Le Corbusier en la seva proposta de ville Radieuse. La ciutat verda, il·luminada, connectada amb sistemes de transport eficients, que havia de contribuir a crear una societat millor. Situada a 15 minuts en transport públic del centre de la ciutat, amb els seus barris connectats a les zones de producció industrial mitjançant modernes infraestructures. Hjällbo era el model que mostrava la perfecció del planejament suec i dels mètodes de construcció industrialitzada. Segons publicitat de l?època, tot dimensionat amb generositat però calculat amb precisió:

Cel·les urbanes autònomes situades enmig del bosc, amb unes condicions ambientals privilegiades. Barris lliures de vehicles gràcies a una eficient separació dels diferents tipus de mobilitat: vehicles, bicicletes i vianants. El trànsit es deixa a la perifèria, mitjançant zones d?aparcament situades al perímetre. Els centres són ocupats per equipaments; escoles biblioteques, petit comerç. Els edificis s?emplacen tot protegint dels forts vents de l?Oest, per afavorir les vistes de l?entorn. Accés a àrees verdes, zones esportives, i parcs infantils tot a pocs metres de casa. Serveis comuns i bugaderies a les plantes baixes.

Nous reptes urbans

En l?actualitat, si repassem la premsa local, dels suburbis només n?arriben notícies negatives, problemes de segregació, exclusió social, atur, pobresa, fracàs escolar, violència, drogues.... La perifèria té molt mala reputació entre els mitjans, retraten uns suburbis plens de problemes. Durant la campanya del 2018 la seguretat relacionada amb la immigració i l?ús de l?espai públic ha ocupat el debat electoral dels partits conservadors, és per tant un tema sensible que no es pot deslligar dels problemes de segregació que pateixen les ciutats. A l?extrem hi ha sectors de l?opinió pública que defensen que la millor manera de solucionar els grans problemes urbans és enderrocar els barris del programa del milió. Relacionen edificis de gran escala amb criminalitat.

En canvi, els que hi han viscut tota la vida a Hjällbo, com la Sagal, tenen un visió completament diferent, són conscients dels problemes, però diuen que no s?imaginen un lloc millor per la seva infantesa, ple de zones verdes, sense trànsit, formant part d?una comunitat propera i diversa, barreja de gent d?arreu del món. Una comunitat on quasi tots es coneixen.

De moment, el resultat és que per a molts, Hjällbo, és un punt de partida i un lloc de pas: quan la gent progressa marxa del barri i n?arriben d?altres amb nous problemes.

És innegable que els temps han canviat radicalment respecte els criteris econòmics i socials que van impulsar la construcció d?aquests barris. Per tant necessitem noves estratègies,

nous models que ens ajudin a reinterpretar la infinitat de qualitats que aquest barris encara tenen i representen. L?arquitectura necessita adaptar-se al seu temps i acceptar els nous reptes que se?ns presenten.

Joaquim Tarrasó, arquitecte. Corresponsal del COAC a Göteborg, Suècia. 30 octubre 2018

(1) http://www.svenskafilmstudion.com/movie-archive/europas-brasilia-production/ [2]

(2) https://en.wikipedia.org/wiki/Vulnerable_area [3]

(3) 20TH CENTURY ARCHITECTURE, SWEDEN, pg 143 C.Caldeby, J. Lindvall, W. Wang. editorial Prestel

(4) https://www.expressen.se/gt/kultur/hjallbo---drommen-som-kraschade/ [4]

(*) Https://www.google.com/maps/@57.7681096,12.0039285,4581m/data=!3m1!1e3 [5]

[6]

Tornar [7]

Copyright@ Col·legi d'Arquitectes de Catalunya : https://www.arquitectes.cat/ca/mon/hjallbo-1968-2018-la-brasilia-europea-goteborg?language=ca

Links:
[1] https://goo.gl/maps/S7dKVSoVXJS2
[2] http://www.svenskafilmstudion.com/movie-archive/europas-brasilia-production/
[3] https://en.wikipedia.org/wiki/Vulnerable_area
[4] https://www.expressen.se/gt/kultur/hjallbo---drommen-som-kraschade/
[5] https://www.google.com/maps/@57.7681096,12.0039285,4581m/data=!3m1!1e3
[6] https://www.arquitectes.cat/ca/printpdf/printpdf/17181?language=ca
[7] https://www.arquitectes.cat/ca/javascript%3Ahistory.back%281%29?language=ca